

O‘TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA BADIY USLUB MASALASI

Obidova Marjona Abror qizi

*Guliston Davlat Universiteti Filologiya fakulteti o‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi
45-25-guruh talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqola o‘zbek adabiyotining taniqli namoyondasi O‘tkir Hoshimov ijodi bo‘yicha yangicha qarashlar va yozuvchi asarlaridagi dolzarb va global muammolar bilan birga inson ruhiyati, jamiyat muammolari, urushning fojeaviy oqibatlarini hamda oilaviy qadriyatlar masalasi yangicha talqin etiladi. Tadqiqot davomida yozuvchining badiiy mahorati, obraz yaratish uslubi va hayot haqiqatini ifodalashdagi o‘ziga xosligi ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: yozuvchi, hikoya, realizm, psixologizm, san‘at roman poetikasi, ijtimoiy muammo, badiiy tafakkur

Annotation. This article analyzes new views on the work of the Uzbek literary figure Otkir Hoshimov, covering current and global topics in the writer's works. The writer's works give a new interpretation of the human psyche, social problems, the tragic consequences of war, and family values. The research reveals the writer's artistic skills, style of image creation, and originality in expressing the truth of life.

Keywords: writer, story, art, poetics of the novel, psychology, realism, social of problem, artistic thought

Аннотация. В данной статье анализируются новые взгляды на творчество узбекского литератора Откира Хашимова, затрагивающие актуальные и глобальные темы в произведениях писателя предлагают новую интерпретацию человеческой психики, социальных проблем, трагических последствий войны и семейных ценностей. Исследование раскрывает художественное мастерство писателя, стиль создания образов и оригинальность в выражении правды жизни.

Ключевые слова: писатель, рассказ, искусство, поэтика романа, психологизм, реализм, социальная проблема, художественная мысль.

Hayot davomida shunday vaqtlar bo‘ladiki, gohida ularni hech qachon unutging kelmaydi, gohida esa tushingda kechirgandek unutishni xohlaysan. Biroq bunday pallalar hayotingda qanday iz qoldirganidan qat’iy nazar, baribir qalbingning bir bo‘lagi hamisha o‘sha xotiralar, kechinmalar bilan band bo‘lib qolaveradi... Noyob iste’dod sohibi bo‘lgan O‘tkir Hoshimovning “Tushda kechgan umrlar” asarini mutolaa qilgan kitobxon qalbidan ham shunday o‘ylar kechadi. Romanda judayam keng qamrovli voqealar keltirib o‘tilgan deya bemalol ayta olamiz: 30-yillarning mash’um “qatag‘on” qilish manzaralari, 80-yillarda ko‘pchilikning yostig‘ini quritgan Afg‘oniston urushlari, “O‘zbek ishi”, “paxta ishi”, “qo‘shib yozish” kabi voqealar. Adibning bu bo‘lib o‘tgan hodisalarni batafsil, bir biriga bog‘lab asarda namoyon qila olganiga tan bermaslikning iloji yo‘q. Shahnoza va Rustanning musaffo sevgisi, Qurbonoyning oilasidan ajrashgani Fotimaning nomusga chidolmay o‘z joniga qasd qilishi. komissarning kasbiy faoliyati davomida qanchadan qancha insonlarni umriga zomin bo‘lishi, komissarning o‘g‘illarini o‘ziga o‘xshamagani va otasiga qarshi chiqish holatlari, Rustanning otasi “qo‘shib yozish” sababli tuhmat qilinib qamoqqa tushishi kabi bir qancha keskin , hayajonli , dolzarb mavzular o‘rtaga chiqadi. Roman 1993- yilda yozib tugatilgan bo‘lsa-da , bir tomondan undagi urush davrlarining ochib berilishi bizni o‘ziga jalb qilsa, yana bir jihatdan asarda yozuvchi bugungi jamiyatdagi ayrim mavzularni ham aytib o‘tgan desak mubolag‘a qilmagan bo‘lamiz. Inson ushbu asarni o‘qib mustaqillik aziz ne‘mat ekanligini yanada tafakkur qiladi. Roman inson hayotini xuddi „ tush ” kabi bir lahzada o‘tib ketishini ham ifodalagan. Asar ijtimoiy psixologizmning yorqin namunasidir.

Mohir hikoyanavisning “Muhabbat” hikoyasida Tirkashning bir qiz uchun uni katta qilgan, boqib olgan insonini tashlab ketishi, ammo vaqtida aqli kirib uyiga qaytishi voqealari bizga ko‘p mazmunni anglatadi . Shu voqea zamirida ancha purma’no so‘zlar yotibdi. Bejizga qalami o‘tkir yozuvchi bu hikoyaga “Muhabbat” deb nom bermagan, axir. Tirkash muhabbati uchun qanchalar kurashsa, Dilor bunga shunchalar yengil qaraydi, biroq muhabbat g‘alaba qozonib Dilor ham Tirkashni sevishini tushunib yetadi va u bilan qishloqqa qaytadi . Mazkur voqealar orqali yozuvchi inson qalbidagi muhabbat va sadoqat tuyg‘ularining murakkab psixologik jarayonini badiiy talqin etadi. Tirkash obrazida muhabbat yo‘lida xatoga yo‘l qo‘ygan, biroq ma’naviy uyg‘onish orqali to‘g‘ri xulosaga kelgan shaxs xarakteri gavdalantiriladi. Asarda ota-ona mehrining muqaddasligi hamda insonning o‘z ildizlariga qaytishi g‘oyasi yetakchi ma’naviy-axloqiy konsepsiya sifatida namoyon bo‘ladi. Hikoya syujeti muhabbatni

shunchaki hissiy kechinma emas, balki mas'uliyat, sadoqat va ma'naviy kamolot mezonlari sifatida talqin etilishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi.

O'tkir Hoshimovning "Ikki karra ikki – besh" qissasi, bosh qahramon Qo'shoqvoy taqdiri orqali jamiyatdagi illatlar, oddiy mehnatkashlar hayoti va adolatsizlikni o'tkir satira orqali ochib beradi. Asarda insoniy munosabatlar, do'stlik, g'arazli maqsadlar va davrning qiyin ahvoli xolisona tasvirlangan bo'lib, nafaqat o'quvchini kuldirib qo'ymay balki chuqur tafakkur qilishga chorlaydi. Unda ilgari surilgan bosh g'oya hayotdagi adolatsizlik, soxtalik va insoniylikni saqlab qolish masalalarini hajv orqali ko'rsatish bo'lgan desak adashmagan bo'lamiz. Kitob oddiy odamlar hayoti orqali ijtimoiy muammolarni ochib bergani uchun hamon kitobxonlar qo'lidan tushmayapti, qalbida o'chmasi iz qoldiryapti va o'z ahamiyatini yo'qotmayapti. Qissa markazidagi Qo'shoqvoy obrazi orqali muallif jamiyatdagi byurokratik to'siqlar va ma'naviy inqiroz sabab oddiy insonning qadrsizlanib borish jarayonini badiiy umumlashtirish darajasiga ko'taradi. Asarda adolatsizlikning ildizi shaxsiy manfaatni jamiyat manfaatidan ustun qo'yish holati bilan izohlanadi, natijada ijtimoiy tengsizlik va ishonchsizlik muhiti yuzaga keladi. Satira vositasida kulgili tuyulgan voqealar aslida chuqur fojiviy mohiyat kasb etib, tizimli muammolarning inson taqdiriga salbiy ta'sirini ko'rsatadi. Sabab va natija munosabatlari qissa syujetida izchil ochilib, yolg'on va soxtalikning vaqtinchalik ustunligi oxir-oqibat ma'naviy tanazzulga olib kelishi ta'kidlanadi. Muallifning badiiy konsepsiyasiga ko'ra, insoniylikni saqlab qolishning asosiy omili – halollik, o'zlikni anglash va ijtimoiy mas'uliyat hissining mustahkamligidir. Qissada ko'tarilgan muammolarning yechimi sifatida jamiyatda adolatli boshqaruv tamoyillarini kuchaytirish, mehnatkash qatlam manfaatlarini himoya qilish hamda ma'naviy tarbiya masalasiga jiddiy e'tibor qaratish zarurligi ilgari suriladi. Shu bois, asar nafaqat badiiy-estetik ahamiyatga, balki ijtimoiy-tarbiyaviy qiymatga ham ega bo'lib, bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab kelmoqda.

"Nur borki soya bor" O'tkir Hoshimov tomonidan yozilgan juda mashhur romanlardan biri hisoblanadi. Asar Sherzod ismli jurnalist hayoti bilan birgalikda inson taqdiri, hayot va mamot orasidagi his-tuyg'ularni ko'rsatib beradi. Bundan tashqari Sayfi Soqiyevich kabi hamma narsani pul bilan o'lchaydigan, mansab va manfaat hal qiladigan, hayotda yashaydigan, qo'shtirnoq ichida jamiyatdagi sarqitlarni paydo qiladigan va ularni ichida yashaydigan kimsalar borligini ochib beradi. Roman inson qalbi jumborlari tadqiqiga qaratilgan bo'lib, jurnalistning hayotiy tajribalari va jamiyatdagi muammolarni yaqqol namoyon qiladi. Bu romanda hayotda yaxshilik va yomonlik, nur va soya birga yashashi, inson esa to'g'ri yo'lni tanlashi kerakligi haqidagi

g'oyalar ilgari surilgan. Roman kompozitsion jihatdan qarama-qarshiliklar tizimiga qurilgan bo'lib, "nur" va "soya" tushunchalari orqali axloqiy dualizm badiiy-falsafiy mezon sifatida talqin etiladi. Sherzod obrazi orqali muallif ziyoli qatlam vakilining ichki iztiroblari, kasbiy mas'uliyati hamda haqiqatni izlash jarayonidagi ruhiy kurashlarini psixologik realizm asosida yoritadi. Sayfi Soqiyevich timsolida esa ma'naviy qadriyatlarning moddiy manfaatlarga almashinuvi sabab yuzaga kelgan ijtimoiy inqiroz sabablari ochib beriladi. Asarda sabab va natija munosabatlari aniq ko'rinadi: manfaatparastlik va loqaydlik kuchaygan muhitda insoniy munosabatlar zaiflashadi, natijada jamiyatda ma'naviy bo'shliq paydo bo'ladi. Yozuvchi badiiy tasvir vositalari orqali shaxsning ichki tanlovi uning taqdirini belgilashini asoslaydi, ya'ni nur tomon intilgan inson ma'naviy yuksalishga erishadi, aks holda "soya" girdobiga tushadi. Roman g'oyaviy-estetik jihatdan inson qalbi tahliliga qaratilgan bo'lib, unda hayot va mamot masalasi nafaqat biologik, balki ma'naviy kategoriyalar doirasida ham talqin qilinadi. Shu bois, asar bugungi kunda ham dolzarb bo'lib, jamiyat taraqqiyoti uchun axloqiy poklik, ijtimoiy adolat va shaxsiy mas'uliyat tamoyillarini mustahkamlash zarurligini nazariy va badiiy jihatdan asoslab beradi.

"Bahor qaytmaydi" qissasi 1970-yilda yozilgan va yozuvchiga katta shuhrat keltirgan asarlardan biri "Bahor qaytmaydi" qissasi 1970-yilda yozilgan va yozuvchiga katta shuhrat keltirgan asarlardan biridir. Asar bizga insoniy fazilatlar, muhabbat, hayot sinovlari va ma'naviy poklik haqida ma'lumotlarni taqdim qilish bilan birgalikda kitobxonni o'ziga jalb qiladi. Bu kitob asosida 1972-yilda shu nomli film suratga olinadi. Filmدا Lutfulla Sagdullayev kitobning bosh qahramoni Alimardon To'rayev rolini ijro etdi. Gulchehra Sagdullayeva Muqaddam rolini, Rustam Afzalov esa Anvar rolini mahorat bilan ijro etadi. Film ham asar singari san'atga ko'plab tomoshabinlar olib kirdi. Qissa kompozitsion tuzilishi jihatidan psixologik realizm an'analari asosida qurilgan bo'lib, unda qahramon ruhiy evolyutsiyasi izchil ravishda ochib beriladi. Alimardon To'rayev obrazi orqali yozuvchi shaxsning hayotiy xatolar sabab ichki iztiroblarga duch kelishi va o'zligini anglash jarayonini badiiy umumlashtirish darajasiga ko'taradi. Asarda sabab va natija munosabati aniq ko'zga tashlanadi: beparvolik va hissiyotlarga berilish ma'naviy yo'qotishlarga olib keladi, ongli tanlov esa insonni kamolot sari yetaklaydi. Muhabbat masalasi qissada romantik tuyg'u sifatida emas, balki insonni tarbiyalovchi va ruhiy poklovchi kuch sifatida talqin etiladi. Film talqini orqali asarning g'oyaviy-estetik mazmuni keng ommaga yetkazilib, adabiyot va kino san'ati o'rtasidagi uzviy bog'liqlik namoyon bo'ladi. "Bahor" timsoli badiiy ramz sifatida yoshlik, imkoniyat va hayotning takrorlanmas davrini anglatib, vaqtning qaytmasligi haqidagi falsafiy g'oyani chuqurlashtiradi. Shu bois, qissa bugungi kunda ham tarbiyaviy

ahamiyatini yo‘qotmagan bo‘lib, yosh avlodni mas‘uliyatli qaror qabul qilishga hamda hayot qadriyatlarini teran anglashga undaydi.

O‘zbekiston xalq yozuvchisi O‘tkir Hoshimov qalamiga mansub “Urushning so‘nggi qurboni” hikoyasida urushning dahshatli oqibatlari, inson taqdirleri va urushdan keyingi davr ruhiyati, kam sonli “urush” so‘zi qo‘llanilishiga qaramay, juda ta‘sirli va realistik tasvirlangan. Qahramonlari Umri xola va o‘g‘illari Shonemat, Shoikrom hayoti tasvirida yozuvchi, adib insoniyatga purma‘no hikmatlarni uqtirmoqchi. Bu hikoyadagi voqealar urush bo‘layotgan hududdan ancha uzoq masofada ro‘y berayotgan bo‘lsa-da, urushning ta‘siri qahramonlar hayotiga sezilarli darajada bilinadi. Muallif bevosita jang maydonini emas, balki urushning inson ruhiyatida qoldirgan jarohatlarini tasvirlash orqali badiiy ta‘sir kuchini yanada oshiradi. Shu jihatdan asarda “urush” tushunchasi ko‘proq ramziy-ma‘naviy mazmun kasb etadi. Ya‘ni urush nafaqat qurolli to‘qnashuv, balki inson qalbida yuz beradigan ichki ziddiyatlar, yo‘qotishlar va ruhiy iztiroblar timsoli sifatida talqin qilinadi. Asar poetikasida psixologik realizm yetakchi o‘rin tutadi. Qahramonlarning ichki monologlari, sukutlari va oddiy kundalik holatlari orqali muallif travmatik xotira fenomenini ochib beradi. Urushdan keyingi davr tasvirida ijtimoiy muhitning sovuqlashuvi, insonlar o‘rtasidagi begonalashuv va ma‘naviy bo‘shliq holati sabab sifatida ko‘rsatiladi, natijada shaxs ruhiy izolyatsiyaga duch keladi. Bu jarayon esa avlodlar o‘rtasidagi tushunmovchilik va qadriyatlar inqiroziga olib keladi. Badiiy matnda lakonik uslub qo‘llanilishi, ya‘ni urush haqidagi ochiq tasvirlarning kamligi, aksincha, bilvosita ishoralar orqali voqelikni ochish usuli asarning estetik qiymatini oshiradi. Muallif voqealarni drammatizatsiya qilmaydi, balki real hayot manzaralarini tabiiy ravishda ko‘rsatadi. Natijada o‘quvchi matnni nafaqat o‘qiydi, balki uni ichki hissiy tajriba sifatida his qiladi. Ilmiy tahlil nuqtai nazaridan qaralganda, asar urushdan keyingi jamiyatning psixologik portretini yaratadi. Unda insonning sabr-toqati, chidamliligi va umid tuyg‘usi asosiy g‘oyaviy qatlamni tashkil etadi. Shunday qilib, asar urushni tarixiy hodisa sifatida emas, balki insoniyat xotirasida qolgan ruhiy jarayon sifatida tadqiq etadi va shu orqali o‘zining chuqur falsafiy hamda tarbiyaviy ahamiyatini namoyon etadi.

Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda O‘tkir Hoshimov ijodi badiiy-psixologik va ijtimoiy-estetik yondashuv asosida kompleks tarzda tahlil qiliadi, roman va hikoyalardagi obrazlar tizimi yangi talqinda izohlanadi, yozuvchi ijodining zamonaviy adabiy jarayondagi ahamiyati asoslanadi.

O‘tkir Hoshimov ijodi o‘zbek adabiyotida psixologik realizm va ijtimoiy-estetik tafakkurning muhim bosqichini tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanganki, adib

asarlarida inson shaxsining ichki dunyosi, ruhiy ziddiyatlari va axloqiy tanlov masalasi markaziy o‘rin egallaydi. Yozuvchi voqelikni badiiy umumlashtirish orqali jamiyat hayotidagi muammolarni individual taqdirlar misolida ochib beradi. Bu esa uning ijodini nafaqat badiiy, balki ijtimoiy-falsafiy ahamiyatga ega hodisa sifatida baholash imkonini yaratadi. Roman va hikoyalarda obrazlar tizimi izchil kompozitsion qurilish asosida shakllantirilgan bo‘lib, qahramonlar xarakteri ichki monolog, dialog va psixologik detal vositasida ochiladi. Ayniqsa, urush mavzusi, oilaviy munosabatlar, sadoqat va vijdon masalalarining talqini yozuvchining estetik konsepsiyasini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Asarlarda hayot hodisalari idealizatsiyasiz, realistik tasvir orqali berilishi muallifning haqiqat tamoyiliga sodiqligini ko‘rsatadi. O‘tkir Hoshimov ijodi o‘zbek adabiyotida psixologik realizm va ijtimoiy-estetik tafakkurning muhim bosqichini tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanganki, adib asarlarida inson shaxsining ichki dunyosi, ruhiy ziddiyatlari va axloqiy tanlov masalasi markaziy o‘rin egallaydi. Yozuvchi voqelikni badiiy umumlashtirish orqali jamiyat hayotidagi muammolarni individual taqdirlar misolida ochib beradi. Bu esa uning ijodini nafaqat badiiy, balki ijtimoiy-falsafiy ahamiyatga ega hodisa sifatida baholash imkonini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Naim Karimov. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2005.
2. Quilieva, G., & Tursunkulovna, S. I. (2021). Evolutionary development of tetralogy. *European Scholar Journal*, 2(6), 115-117.
3. Kuyliyeva, . G. N. (2023). CHARACTER IMAGERY AND POETIC EXPRESSION IN MUHAMED ALI’S TETRALOGY “ULUG‘ SALTANAT”. *Confrencea*, 6(6), 314–319. Retrieved from
4. Qo‘yliyeva G. (2025). ROMAN – TETROLOGIYANING POERTIK XUSUSIYATLARI. *Журнал академических исследований нового Узбекистана*, 2(6, 2-qism), 29–33. Quylieva, Gulchehra. (2020). PLOT CONSTRUCTION IMAGE IN OMON MUKHTAR'S TRILOGY “TO’RT TOMON QIBLA”.. *Theoretical & Applied Science*. 85. 289-292. 10.15863/TAS.2020.05.85.57.
5. Jo‘raqulov, S. (2026, March). IJTIMOY, SIYOSIY MA’NAVIY-AXLOQIY MASALALARNING QIT’A JANRIDAGI IFODASI. In *Conferences* (Vol. 1, No. 01).
6. Saymuratova, I., To‘rayeva, D., & Saidova, S. (2023). BADIY ASARDA TAVSIFLASH VOSITALARI. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 1(6 Part 3), 19-24.
7. To‘rayeva, D. (2024). BADIY ASAR BOIGRAFIYASI BILIMDONI. *Hamkor konferensiyalar*, 1(2), 67-70.

8. Nematullaevna, T. D. (2024). THE WRITER'S CREATIVE LABORATORY AND THE PROBLEM OF AESTHETIC INTERPRETATION. *Eurasian Journal of Technology and Innovation*, 2(1-1), 66-70.
9. Turayeva, D., Sariboyeva, M., & Primov, A. (2024). FUNDAMENTALS OF CREATIVE LABORATORY. *Modern Science and Research*, 3(1), 1-7.
10. To'rayeva, D. (2024). BADIY ASAR BOIGRAFIYASI BILIMDONI. *Hamkor konferensiyalar*, 1(2), 67-70.
11. Nematullaevna, T. D. (2024). THE WRITER'S CREATIVE LABORATORY AND THE PROBLEM OF AESTHETIC INTERPRETATION. *Eurasian Journal of Technology and Innovation*, 2(1-1), 66-70.
12. Nematullaevna, D. T. (2022). Artistic interpretation of amir temursimge in national prose during the independence years (in the sample of the play "libra"("mezonburji") after asaddilmurod. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(5), 426-429.
13. Nematullayevna, T. R. D. (2025). TARIXIY ASARLARDA BADIY NUTQ VA XALQ SHEVALARINING O'RNI. *XALQARO ILMiy-AMALIY KONFERENSIYALAR*, 1(3), 356-360.
14. Nematullaevna, T. D. (2019). The Process of Literary Creativity and Aesthetic Interpretation. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 8(3), 49-53.